

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

Diplomová práce

**Využití interkulturálních podnětů ve
výuce němčiny na 1. stupni ZŠ**

Inter-cultural factors as an aid in teaching

German at elementary – school level

Knihovna JU - PF

3115174545

Vedoucí práce

PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D.

Vypracovala

Eva Havlíková

České Budějovice 2006

Anotace

Eva Havlíková

Využití interkulturálních podnětů ve výuce němčiny na 1.stupni
ZŠ

Katedra germanistiky, České Budějovice 2006

(Stran 55, příloh 9)

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí: první je zaměřena na teoretický výklad základních poznatků v oblasti interkulturní komunikace a interkulturálního učení. Jádro práce však tvoří část druhá – praktická, která spočívá v navrhnutí konkrétních didaktických postupů pro začlenění socio-interkulturních prvků využitelných ve výuce německého jazyka na 1.stupni ZŠ.

Annotation

My dissertation is divided into two sections: the first one theoretically treats of the basic findings of the intercultural communication and study. The main, practical part, suggests the specific didactic procedures for an integration of social-intercultural features, that could be used in the education of German language at primary schools.

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma Využití interkulturálních podnětů ve výuce němčiny na 1.stupni ZŠ, jsem vypracovala samostatně pod vedením PaedrDr. Hany Andrášové, Ph.D. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v závěrečném seznamu.

.....

V Českých Budějovicích, dne 1. prosince 2006

Obsah

1. Úvod	1
2. Úvodní slovo	1
3. Úvodní slovo	1
4. Úvodní slovo	1
5. Úvodní slovo	1
6. Úvodní slovo	1
7. Úvodní slovo	1
8. Úvodní slovo	1
9. Úvodní slovo	1
10. Úvodní slovo	1
11. Úvodní slovo	1
12. Úvodní slovo	1
13. Úvodní slovo	1
14. Úvodní slovo	1
15. Úvodní slovo	1
16. Úvodní slovo	1
17. Úvodní slovo	1
18. Úvodní slovo	1
19. Úvodní slovo	1
20. Úvodní slovo	1
21. Úvodní slovo	1
22. Úvodní slovo	1
23. Úvodní slovo	1
24. Úvodní slovo	1
25. Úvodní slovo	1
26. Úvodní slovo	1
27. Úvodní slovo	1
28. Úvodní slovo	1
29. Úvodní slovo	1
30. Úvodní slovo	1
31. Úvodní slovo	1
32. Úvodní slovo	1
33. Úvodní slovo	1
34. Úvodní slovo	1
35. Úvodní slovo	1
36. Úvodní slovo	1
37. Úvodní slovo	1
38. Úvodní slovo	1
39. Úvodní slovo	1
40. Úvodní slovo	1
41. Úvodní slovo	1
42. Úvodní slovo	1
43. Úvodní slovo	1
44. Úvodní slovo	1
45. Úvodní slovo	1
46. Úvodní slovo	1
47. Úvodní slovo	1
48. Úvodní slovo	1
49. Úvodní slovo	1
50. Úvodní slovo	1
51. Úvodní slovo	1
52. Úvodní slovo	1
53. Úvodní slovo	1
54. Úvodní slovo	1
55. Úvodní slovo	1
56. Úvodní slovo	1
57. Úvodní slovo	1
58. Úvodní slovo	1
59. Úvodní slovo	1
60. Úvodní slovo	1
61. Úvodní slovo	1
62. Úvodní slovo	1
63. Úvodní slovo	1
64. Úvodní slovo	1
65. Úvodní slovo	1
66. Úvodní slovo	1
67. Úvodní slovo	1
68. Úvodní slovo	1
69. Úvodní slovo	1
70. Úvodní slovo	1
71. Úvodní slovo	1
72. Úvodní slovo	1
73. Úvodní slovo	1
74. Úvodní slovo	1
75. Úvodní slovo	1
76. Úvodní slovo	1
77. Úvodní slovo	1
78. Úvodní slovo	1
79. Úvodní slovo	1
80. Úvodní slovo	1
81. Úvodní slovo	1
82. Úvodní slovo	1
83. Úvodní slovo	1
84. Úvodní slovo	1
85. Úvodní slovo	1
86. Úvodní slovo	1
87. Úvodní slovo	1
88. Úvodní slovo	1
89. Úvodní slovo	1
90. Úvodní slovo	1
91. Úvodní slovo	1
92. Úvodní slovo	1
93. Úvodní slovo	1
94. Úvodní slovo	1
95. Úvodní slovo	1
96. Úvodní slovo	1
97. Úvodní slovo	1
98. Úvodní slovo	1
99. Úvodní slovo	1
100. Úvodní slovo	1

Děkuji především PaedrDr. Haně Andrášové, Ph.D. za její ochotný a laskavý přístup, který mi byl velkým usnadněním při psaní diplomové práce a svému dlouholetému příteli Mgr. Filipu Sovišovi za trpělivost a grafickou úpravu práce.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Interkulturní komunikace.....	8
2.1	<i>Interkulturní rozdíly v komunikaci</i>	<i>10</i>
3	Stereotypy a předsudky	13
4	Interkulturní kompetence	16
4.1	<i>Vymezení pojmu „interkulturní kompetence“</i>	<i>17</i>
4.2	<i>Vymezení pojmu „kultura“</i>	<i>19</i>
4.3	<i>Vymezení pojmu „interkulturní učení“</i>	<i>21</i>
5	ABCD Thesen, DACHL - Konzept	23
5.1	<i>Všeobecné principy</i>	<i>23</i>
5.2	<i>Didakticko - metodické postupy.....</i>	<i>24</i>
5.3	<i>Možnosti spolupráce</i>	<i>26</i>
5.4	<i>Shrnutí.....</i>	<i>26</i>
6	Pracovní listy	28
	Arbeitsblatt zum Thema EINKAUFEN	28
	Arbeitsblatt zum Thema ESSEN UND TRINKEN	31
	Arbeitsblatt zum Thema DER GRÜNE PUNKT	34
7	Metodické poznámky	36
8	Závěr	42
9	Resümee.....	43
10	Seznam použité literatury.....	45
11	Přílohy	47
	Edeka I	47
	Edeka II.....	48
	Edeka III.....	49
	Edeka IV	50
	Edeka V	51
	Unser Angebot.....	52

1 Úvod

Ve výuce cizích jazyků v oblasti interkulturálního učení se začíná hodně hovořit o změnách, které v našem primárním školství probíhají, především v souvislosti se zavedením Rámcového vzdělávacího programu. Vstup RVP do škol přináší nové výzvy pro české učitele cizích jazyků, mezi nimiž aktivní přístup k interkulturní výchově hraje zcela nezastupitelnou roli.

Změny ve výuce cizích jazyků spočívají nejen v zaměření se na budování komunikativních dovedností, které vedou k plynulému slovnímu projevu, ale i v uvědomování si odlišností jiné kultury, v pěstování vhodných reakcí na ni, v pochopení a zkoumání podstaty kultury vlastní.

Téma své diplomové práce jsem si vybrala z důvodu, že během studia při praxi na základních školách jsem se sama často setkávala s faktem, že učitelé velmi podceňují integraci interkulturních podnětů do výuky německého jazyka. Hlavní příčiny, proč tomu tak je, jsou dle mého názoru následující:

- sami vyučující v podstatě neví přesně o čem se jedná
- realie chápou pouze jako znalosti v oblasti geografie a literatury, nikoli kultura
- chybí inspirace, didaktické a autentické materiály.

V roce 2003 jsem jako studentka 3. ročníku učitelství pro 1. stupeň ZŠ + německý jazyk absolvovala jednosemestrální stáž na Ruhrské universitě v Bochumi (Ruhr-Universität Bochum). Jednalo se vlastně o studijní pobyt, během kterého jsem navštěvovala na katedře germanistiky přednášky a semináře z německého jazyka a literatury, a sbírala autentické materiály na diplomovou práci, jejímž záměrem v teoretické části bylo shrnout

základní poznatky v oblasti interkulturní komunikace a interkulturálního učení ve výuce cizích jazyků na 1.stupni ZŠ. Hlavní smysl práce však spočívá v praktické části, kde jsem se snažila navrhnout praktické didaktické postupy k začlenění socio-interkulturních prvků využitelných ve výuce německého jazyka na 1.stupni ZŠ.

2 Interkulturní komunikace

Jak jsem se již zmínila v úvodu, četné změny ve výuce cizích jazyků jsou zaměřeny na rozvoj komunikativních dovedností společně ve spojení s uvědomováním si odlišností jiné kultury. Proto jsem se v první kapitole snažila vysvětlit termín interkulturní komunikace a v čem spočívá rozdíl mezi komunikací interkulturní a monokulturní.

Termín interkulturní (mezikulturní) komunikace je charakterizován Z. Lehmannovou¹ takto: „*Stručně lze pojem mezikulturní komunikace vymezit jako reflexi komunikačního procesu mezi individuálními a nadindividuálními subjekty přináležejícími k rozdílným kulturním systémům. O efektivnosti mezikulturní komunikace lze hovořit, pokud v procesu interakce nedochází ke zkreslení předávaných informací, které by vyplývalo z rozdílností kulturních systémů.*“

V komunikaci v cizím jazyce k aspektu jazykovému a sociálnímu tedy navíc přistupuje i aspekt kulturní. „*Kultura v širokém slova smyslu zahrnuje hmotné a duchovní hodnoty, které určitá společnost vytvářela a vytváří. Jazyk a jazyková komunikace jsou produktem dané kultury a jako její komponent ji tvoří a uchovávají. Když člověk přechází z jednoho národního kulturního prostředí do druhého, v jeho chování se objevují odchylky od norem kultur, které zná.*“²

V těchto situacích se uplatní interkulturní kompetence, protože vedle odlišného systému jazyka se projeví i odlišnosti mimojazykové, společenské. Jde tedy nejen o kompetenci

¹ Lehmannová, Z., *Mezikulturní komunikace a evropský proces*, in: Interkulturní vzdělávání ve sjednocující se Evropě, GEN, Liberec 1999, s. 76.

² Hendrich, J. a kol., *Didaktika cizích jazyků*, SPN, Praha 1988, s. 28.

jazykovou, ale i kompetenci komunikativní. „Všechny znalosti a vědomosti vedoucí k úspěšné interkulturní komunikaci můžeme shrnout pod pojmem reálie. Předpokladem této úspěšné komunikace je zvládnutí interkulturních rozdílů mezi jednotlivými účastníky cizojazyčné komunikace.“³

Z. Lehmannová též vysvětluje, že interkulturní komunikace se od monokulturní (tj. mezi příslušníky téže kultury) komunikace podstatně odlišuje: „Subjekty mezikulturní komunikace vstupují do komunikačního procesu s odlišnými, kulturou determinovanými kognitivními a emocionálními strukturami, s odlišnými způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti.“⁴

Pro každou sféru komunikace platí určitá pravidla, která je třeba znát, dodržovat a především respektovat (odlišnosti ve způsobu oblékání a stolování, v hygienických rituálech, v sexuálním chování, v manželství, v realizaci rodinných a příbuzenských vztahů, v přijímání hostů aj.) Pokud se tak neděje, dochází k vzájemnému nepochopení se a zároveň mohou být tato selhání považována za faux pas nejen v komunikaci vedené v mateřském jazyce, ale i v komunikaci v jazyce cizím. Proto by předmětem výuky reálií měly být i interkulturní rozdíly, protože jsou typické pro danou jazykovou oblast, souvisejí s její kulturou.

Jak již bylo řečeno, schopnost mezikulturní komunikace je prakticky nezbytná nejen pro ty, jež pracují s partnery z odlišné kultury, ale i pro lidi, kteří se v multikulturních situacích budou pohybovat neprofesionálně. Proto je pro zvládnutí těchto situací při výuce cizím jazykům výchova k mezikulturní komunikaci nezbytná. Cílem by mělo být nejen správné osvojení jazyka, ale i

³ Bobáková, H., *K problematice interkulturní kompetence*, in: *Cizí jazyky – časopis pro učitele všech stupňů*, č. 9/10. Kvarta, Praha 1992/93, s. 331.

⁴ Lehmannová, Z., *Mezikulturní komunikace*, s. 77.

rozvinutí schopností komunikovat s příslušníky z odlišných kultur bez zkreslení předávaných informací. Přes všechna složitá vědecká doporučení lze však vyvodit konkrétní postup, vedoucí k úspěšné spolupráci při mezikulturní komunikaci: (1) Pochopení specifik vlastní kultury. (2) Poznání a pochopení odlišností jiné kultury. (3) Učinit ve vztahu k cizí kultuře vstřícná gesta.

Že tedy pro každou sféru komunikace (ať už mono- či interkulturní) platí určitá pravidla, která je nutné dodržovat, je jasné. Proto by měl každý pedagog při výuce cizích jazyků upozorňovat a vhodně zvolenými cvičeními pěstovat u žáků vnímavost a vstřícnost k odlišnostem kultur. Avšak nikdy bychom se přitom neměli vzdát své vlastní identity.

2.1 Interkulturní rozdíly v komunikaci

Problematika mezikulturní komunikace v podobě interkulturních rozdílů se stává zdrojem mnoha lidských nedorozumění a často i bariérou vzájemné spolupráce. Že tedy lidé z odlišných kultur mají odlišný způsob vnímání, prožívání, hodnocení atd., se navenek projevuje i odlišnými způsoby chování. Tyto odlišnosti samozřejmě předurčují i vzájemné vztahy mezi lidmi, způsoby jejich utváření a také úroveň dorozumívání a komunikace.

Podle Průchy (2001) lze souhrnně říci, že interkulturní rozdíly v komunikaci jsou dány:

1. samotnou jazykovou rozrůzněností lidstva, prostě tím, že národy a etnika používají odlišné jazyky
2. rituály a konvencemi spjatými s užíváním těchto jazyků v sociálním styku

Lidé, kteří jsou začleněni do nějakého typu interkulturní komunikace, např. při pobytu v cizí zemi (turisté aj.) nebo při

pracovních jednáních s cizinci ve vlastní zemi (obchodníci, manažeři) – se setkávají s tím, že existují dvě vrstvy této komunikace: Jedna je spjata se samotným jazykem, s jehož pomocí se komunikuje; druhá je spjata s konvencemi a rituály, které doprovázejí sociální styk. Tato druhá vrstva komunikace je označována jako *komunikační etiketa*. Problémy vznikají tehdy, když účastníci interkulturní komunikace ovládají příslušný jazyk, avšak neznají, anebo znají, avšak nerespektují, pravidla komunikační etikety. Proto je ve výuce cizích jazyků, dle mého názoru, nutné upevňovat interkulturní způsobilost žáka a zároveň umožnit všestranný rozvoj jeho osobnosti, posilovat žakovu schopnost pro další učení se jazyků a vzbuzovat nezaujatý přístup k novým kulturním zkušenostem, resp. rozdílům.

Při svém studijním pobytu v Německu jsem sledovala mj. i způsoby oslovování ve specifickém okruhu pedagogické komunikace – tedy oslovování používané v komunikaci mezi žáky/studenty a učiteli. Porovnávala jsem tedy české oslovování s německými způsoby, jak je uvedeno v následující tabulce:

Primární škola

		Češi	Němci
U → Ž	formální	<i>Čermáková!</i>	<i>Peter!</i>
	neformální	<i>Janičko!, Jano!</i>	x
Ž → U	formální	<i>Paní učitelko!</i>	<i>Frau Klein!</i>
	neformální	x	x

Vyšší sekundární škola (gymnázium)

		Češi	Němci
U → S	formální	<i>Čermáková!</i>	<i>Peter!</i>
	neformální	<i>Jano!</i>	x
S → U	formální	<i>Paní učitelko!</i> <i>Paní profesorko!</i>	<i>Frau Klein!</i>
	neformální	x	x

Vysoká škola

		Češi	Němci
U → S	formální	<i>Slečno</i> <i>Čermáková!</i>	<i>Herr</i> <i>Schwarz!</i>
	neformální	<i>Jano!</i>	<i>Peter!</i> (často)
S → U	formální	<i>Paní profesorko!</i> <i>Paní docentko!</i> (dle titulu)	<i>Frau Klein!</i>
	neformální	x	x

U = učitel, Ž = žák, S = student, x = forma oslovení se neužívá,
resp. je nepřipustná

Jak je vidět, rozdíly v oslovování jsou mezi oběma národy značné. Např. zatímco při komunikaci na vysokých školách je v české kultuře naprosto nepřipustné oslovování učitelů bez titulu (oslovit např. doc. PhDr. Čermákovou, CSc., jenom „Paní Čermáková!“ je velmi nezdvořilé), na německých univerzitách je takovéto oslovení běžné.

Podle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky* by interkulturní dovednosti a praktické znalosti žáků učících se cizí jazyk měly zahrnovat především:

- schopnost dát do vzájemné souvislosti výchozí a cílovou kulturu;
- vnímavost ke kultuře a schopnost identifikovat a užívat různé strategie, které jsou zapotřebí ke kontaktu s představiteli jiných kultur;
- schopnost plnit roli kulturního zprostředkovatele mezi svou vlastní a cizí kulturou a schopnost efektivně řešit nedorozumění interkulturního charakteru a konfliktní situace;
- schopnost vypořádat se se stereotypními vztahy (blíže ve 2. kapitole).

3 Stereotypy a předsudky

Další zajímavý jev, který jsem zpracovala v této kapitole, jsou stereotypy a předsudky. Dle mého názoru se lidé často dobrovolně řídí předsudky proto, že jim to usnadňuje a zjednodušuje vnímání světa. Toto tvrzení mohu lehce doložit následujícím zážitkem: v září 2006 po příchodu na nové pracoviště (ZŠ) mě několik kolegů učitelů varovalo před jistou žákyní 9.třídy. Označovali ji jako „záporný element“ a rušitele ve třídě. Při prvním kontaktu s žačkou bylo mé chování vůči ní výrazně obezřetnější, do třídy jsem v podstatě vcházela s tím, že ona je ta, na kterou si musím dávat dobrý pozor, že ona je ta, která narušuje průběh hodin... . Na tomto příkladu jsem si jasně uvědomila, že skutečně předsudky jsou přejaté zkušenosti

druhých, o jejichž platnosti jsme přesvědčeni, aniž to máme racionálně zdůvodněno.

Podle Berryho et al. (2002) stereotyp či předsudek jsou považovány za univerzální rys interkulturních vztahů, nejsou tedy vázány jen na některé kultury či etnika. Tyto pojmy odrážejí reálnou situaci v lidské společnosti, kde se příslušné jevy vyskytují ve velkém počtu ve vztazích mezi etniky, národy, rasami a kulturami. Stereotypy a předsudky jsou „*představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy)*“.⁵

Stereotypy a předsudky jsou přenášeny mezi generacemi, jsou relativně stabilní a tudíž i obtížně změnitelné, mají silný emocionální náboj, zatímco racionalita v nich může být potlačena. Autor též poukazuje na to, že nedostatečná objektivní znalost určitého předmětu či skupiny lidí je vynahrazována ve stereotypu či předsudků zevšeobecňujícím názorem či představou přejímanou neověřeně od jiných lidí. Potíže spojené se stereotypy pramení z toho, že obsahují zevšeobecňující hodnocení, to znamená že nositel předsudku vztahuje určité hodnocení na všechny příslušníky určitého národa či rasy, aniž by posuzoval jednotlivce podle reálných charakteristik. Tak např. předsudek vůči Rómům (týkající se toho, že někteří Rómové jsou líní a dopouštějí se často kriminálních činů apod.) je vztahován na všechny příslušníky tohoto etnika, což zajisté neplatí všeobecně. Podobně jsou sdíleny stereotypy o Skotech jako velmi šetrném národu a šířeny v podobě anekdot lidmi, jež se s žádným Skotem v životě nesetkali.

Psycholog M. Nakonečný k tomuto problému uvádí: „*Protože jsou předsudky druhem postoje, zakládají i sklon k negativnímu*

⁵ Průcha, J., *Interkulturní psychologie*, Portál, Praha 2004, s. 67.

jednání vůči objektu předsudku, a protože jsou iracionální, jsou velmi odolné vůči změnám a rezistentní vůči racionální argumentaci.⁶

Zároveň uvádí i velmi výstižnou definici „stereotypu“: „**Stereotypy** jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí.“⁷

Hartl a Hartlová vymezují ve svém Psychologickém slovníku slovo „předsudek“ takto: „**Předsudek** – předpojatost, názorová strnulost; emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přijatý jedincem nebo skupinou.“⁸

Mnoho stereotypů a předsudků existuje při vnímání a posuzování ostatních národů příslušníky jiných národů – národní stereotypy. České stereotypy (jak je známe z běžné zkušenosti) přisuzují jiným národům např. tyto vlastnosti: Němci – pilní, pracovití, agresivní; Francouzi – galantní, jednající se šarmem; Italové – hluční, veselí, nespolehliví; Rusové – pohostinní, srdeční,... Samozřejmě obdobné stereotypy mají jiné národy o Češích.

Stereotypy a předsudky jsou běžně šířeny všemi formami masové komunikace, jsou obsaženy ve školních učebnicích a v politice slouží k manipulaci veřejného mínění. Podle zahraničních odborníků lze však soudit, že základním faktorem vzniku předsudků je rodina, z níž člověk pochází, a rodinná výchova, což znamená, že jednotlivec přejímá především od svých rodičů a příbuzných kromě „pozitivních“ hodnot, norem, tradic atd. také případné „negativní“ prvky dané kultury, včetně

⁶ Nakonečný, M., *Encyklopedie obecné psychologie*, Academia, Praha 1997, s. 223.

⁷ Tamtéž.

⁸ Hartl, P., Hartlová, H., *Psychologický slovník*, Portál, Praha 2000, s. 464.

předsudků. Sociolog A. Giddens uvádí podle nálezů týkajících se britské a severoamerické populace, že „již ve věku 3-4 let si některé děti uvědomují odlišné postoje, které jsou spojeny s rozdíly mezi bělochy a černochoy.“⁹

Někteří odborníci rozdíl mezi pojmy stereotypy a předsudky nečiní, jiní zase odlišují předsudky jako takové názory a postoje, které obsahují vesměs nepříznivý nebo nepřátelský vztah vůči jiným, zatímco stereotypy mohou být postoje neutrální nebo dokonce obsahující příznivý, pozitivní vztah. Pokud jde o postoje Čechů k Němcům, vedle předsudků o německé výbojnosti, agresivitě a neustávající chuti k válčení udržují si Češi stereotyp o Němcích jako o důmyslných organizátorech a nositelích technického pokroku.

4 Interkulturní kompetence

V této kapitole se zabývám interkulturní kompetencí jako jedním z výrazných rysů sociální komunikace. Taktéž zde vycházím z předpokladu, že základem mezinárodní komunikace je nejen znalost příslušného jazyka, ale především pochopení kulturních hodnot dané země.

Co se výuky cizích jazyků týče, mnoho desítek let bylo hlavním cílem výuky zprostředkování nejexaktnějšího gramatického systému daného jazyka, a to tak, že se žáci učili nazpaměť pravidla a překládali texty. „V západní Evropě vymizela tato gramaticko-překládová metoda z výuky cizím jazykům koncem šedesátých let. Vystřídala ji myšlenka komunikativního jazykového vyučování.“¹⁰ Důraz tedy již nebyl kladen na

⁹ Giddens, A., *Sociologie*, Argo, Praha 1999, s. 234.

¹⁰ Hunold, J., *Učení o mezikulturních vztazích (I)*, in: *Cizí jazyky, časopis pro teorii a praxi*, roč. 43, č.1, 1999/2000, s. 16.

gramatickou správnost, ale spíše na dovednost vhodného a správného vyjadřování. Efektivní komunikace a spolupráce mezi příslušníky různých kultur tedy nepředpokládá pouze samotnou znalost cizího jazyka, ale vyžaduje také komunikativní kompetenci a osvojení kompetence interkulturní, která zahrnuje znalost kulturních odlišností ve způsobu chování a jednání ve vztahu k situaci, prostředí, partnerovi a ostatním aspektům komunikace.

4.1 Vymezení pojmu „interkulturní kompetence“

S pojmem „interkulturní, interkulturální, multikulturní“ se setkáváme v didaktice cizích jazyků stále častěji.

Pojem *interkulturní* vyjadřuje vztah mezi kulturami, respektive mezi osobami nebo skupinami s rozdílným kulturním pozadím. Pod termínem kultura zahrnujeme větší skupinu lidí a to, co mají společného, jejich dějiny, jazyk, názory, jejich geografickou polohu. „K tomu patří obyčeje, příbuzenské systémy, určité chování, obřady, zvyky – zkrátka vše, čím se jejich identita odlišuje od jiných sociálních skupin.“¹¹ Pod pojmem kompetence rozumíme schopnost.

Pojem interkulturní kompetence lze definovat jako „schopnost vstupovat do interkulturních či multikulturních sociálních situací, schopnost pochopit je ve všech existujících kulturních dimenzích, schopnost přiměřeně je zvládat a v jejich kontextu úspěšně řešit věcné úkoly.“¹²

Interkulturní kompetence je schopnost, které se lze naučit. Ale ne všichni k tomu máme stejné předpoklady. Naučit se být interkulturně kompetentní vyžaduje určitou vytrvalost,

¹¹ Tamtéž.

¹² Nový, I., Schroll-Machl, S., *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání*, Praha 2001, s. 34.

přizpůsobování se cizímu prostředí, tolerantnost a ochotu odpoutat se od svých dosavadních představ, které jsme si v sobě utvořili. Bude-li člověk schopen přijmout hodnoty, standardy cizí kultury bez toho, aniž by se ohlížel na svoji vlastní kulturu, lze říci, že dosáhl interkulturní kompetence. Každý z nás je jiný, a proto i nalezení této schopnosti bude u každého z nás různé.

Nacházíme rozdíly v tom, co považujeme za správné, vhodné, čeho si vážíme a co pro nás je/není důležité. Tyto rozdíly jsou nejčastější příčinou nedorozumění a konfliktů. Je totiž velice snadné nazývat špatným něco, co je pouze jiné, nebo označovat něco jako dobré, protože se nám to náhodou líbí.

Je proto důležité poznat a uvědomit si odlišnosti a pochopit, proč tomu tak v dané kultuře je a snažit se to ve svém chování a komunikaci respektovat. Cílem je dosáhnout interkulturní kompetence, tj. schopnosti pozitivně vnímat a hodnotit kulturu, která je odlišná od kultury vlastní. Týká se způsobu a standardů chování a způsobu vyjadřování v cizím jazyce. Zaměřuje se na správné pochopení a porozumění chování jiného národa.

Jsem přesvědčena, že interkulturní kompetence má své místo i ve výuce cizích jazyků, o čemž svědčí i fakt, že multikulturní výchova je průřezovým tématem Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Aby si žáci osvojili interkulturní kompetenci, je dle mého názoru nutné, aby se během výuky cizího jazyka neustále vědomě setkávali s jeho kulturou. To znamená, že nelze omezit pouze na „my to děláme tak a Němci tak“, ale každý problém spojený s kulturními rozdíly by měl být vysvětlen a pochopen. Způsoby, jakým toho lze dosáhnout popíši podrobně, včetně metodických poznámek, v praktické části.

4.2 Vymezení pojmu „kultura“

Pojmy jako interkulturní a multikulturní, které často ve své práci používám, jsou beze sporu spjaty i se samotným pojmem kultura, jež úzce souvisí s výukou cizích jazyků. Proto se v této kapitole podrobněji zabývám vymezením pojmu kultura, a to z několika pohledů.

Vymezit termín „kultura“ není snadné, protože se setkáváme s různými definicemi a významy tohoto pojmu. Kultura pochází z latinského *culture*, které původně znamenalo obdělávání a vzdělávání země.

Na kulturu se můžeme dívat z několika hledisek – z pohledu filozofie, sociologie, etnografického a kulturní antropologie. Kultura je určité společenství, charakterizované zvyklostmi, symboly, komunikačními normami a jazykovými rituály.

Kultura zahrnuje určitý systém hodnot, který je pro ni specifický. Obsahuje komplex vzorců chování, které jsou přijaté ve společenské skupině.

Kultura je také soubor významů, který je přikládán světu, společnosti, anebo které přikládá člověk sám sobě. Kultura znamená také způsoby sdělování těchto významů. Užívání slov a jejich významů je sociálně a kulturně podmíněno, a proto nemůžeme porozumět sdělení, pokud nevnímáme zároveň i příslušnou kulturu. (Niklesová, 2004)

Na kulturu lze pohlížet jako na systém znaků. Z tohoto aspektu je kultura jazykem, jehož zvládnutí je podmínkou komunikace. Jazyk je významný prostředek zespolečnění člověka, jeho kontaktu s kulturou vytvořenou řadou generací nositelů jazyka.

Kultura je specifickým lidským prostředím, ve kterém musí člověk reagovat a více či méně se mu přizpůsobovat. Pochopit určitou kulturu znamená pochopit její základní hodnoty.

„Kultura je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předáváný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě (a) výtvorů lidské práce, (b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců), (c) idejí (kognitivních systémů), (d) institucí organizujících lidské chování.“¹³

Jinou definici kultury uvádí americký antropolog R. F. Murphy: *„Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.“¹⁴*

„Kultura je naučená. Kultura není instinktivní, vrozená či přenášena biologicky, nýbrž skládá se ze zvyků a obyčejů – tj. z naučených návyků získaných každým jedincem během jeho životní zkušenosti po narození.“¹⁵

Klasický koncept kultury předpokládá korespondenci určité kultury s konkrétní společností. *„Kultura je tak sociální v tom smyslu, že zvyky a obyčeje kulturního řádu jsou sdílené lidskými bytostmi žijícími v organizovaných skupinách či společnostech a udržovány v relativní jednotě pomocí sociálního tlaku.“¹⁶* V klasickém pojetí tak *„není možná ... kultura bez společnosti, přičemž každé kultuře odpovídá, nutně a automaticky, určitá společnost. Ano, kultura je „způsob života charakteristický pro určitou společnost.“¹⁷* Z čehož plyne, že mezi určitou kulturou a

¹³ Kolektiv, *Velký sociologický slovník*, sv. 1, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Univerzita Karlova, Karolinum 1996, s. 548-549

¹⁴ Murphy, R. F., *Úvod do kulturní a sociální psychologie*, Praha 1998, s.32.

¹⁵ Murdock, G. P., *Fundamental Characteristic of Culture*, in: *Kultura a společnost*, Pittsburgh 1969, s. 80.

¹⁶ Tamtéž, s. 81.

¹⁷ Tamtéž, s. 30.

konkrétní společností panuje vztah vzájemné korespondence; daná kultura a daná společnost jsou na sebe vzájemně vázány, jedna odpovídá druhé a právě jen jí, a proto: kdo není členem společnosti, není ani nositelem kultury této společnosti.

Při komunikaci s příslušníky z různých kultur je důležité dát druhému prostor, aby mohl projevit svoje hodnoty, zvyklosti a nepovažoval svoji kulturu za jedinou možnou. *„Každé dítě přichází do školy s určitou etnickou identitou, nehledě na to, zda se etnickým způsobem identifikuje vědomě či nevědomě. Etnická identifikace musí být rozpoznána a respektována učiteli a musí se stát základem výukových aktivit ve třídě. Diference je potřeba spíše uznat než ignorovat, a proto je zásadní, aby děti poznávaly, přijímaly a oceňovaly svoji etnicitu a zároveň se učily oceňovat etnicitu ostatních dětí ve třídě.“*¹⁸

4.3 Vymezení pojmu „interkulturální učení“

S pojmem interkulturní, multikulturní, mezikulturní se v dnešní době setkáváme stále více, ale pro Českou republiku je tento termín zcela nový a v české odborné literatuře se takřka neobjevuje. Přesto se v kapitole 4.3. pokouším o shrnutí nejdůležitějších informací z aktuální dostupné literatury. To je i hlavní důvod, že tato kapitola není teoreticky příliš propracovaná, a veškeré informace mnou uvedené tvoří v podstatě kompilaci několika odborných článků. Stejně tak jsem nastínila pouze heslovitě interkulturní trénink v různých podobách, protože si myslím, že hlubší teoretické zpracování by nebylo nikterak přínosné pro praxi učitele na 1. stupni ZŠ. Vhodnější a užitečnější

¹⁸ Banks, J. A., *Multicultural education: theory and practice*, Needham Heights 1988, s. 43.

pro výuku se mi však zdají být tzv. ABCD Thesen, které podrobně popisují v kapitole 5.

Termín interkulturální učení vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní.

Od konce 80. let se stále více setkáváme s pojmem interkulturální učení ve výuce cizích jazyků. Cílem jazykového vyučování je „interkultureller Sprecher“ (Byran, Kongres didaktiky cizích jazyků v Dortmundu, 1999/2000). Tento pojem lze chápat jako mluvčí vybavený interkulturní kompetencí.

Učení o mezikulturních vztazích se zabývá (Hunold 1999/2000):

- jinou kulturou
- uvědomováním si odlišností
- vhodnou reakcí na tuto kulturu
- pochopením této kultury
- pochopením a zkoumáním podstaty vlastní kultury

Učení o mezikulturních vztazích má tedy při výuce cizím jazykům vychovávat „*za prvé k získávání poznatků o jiné kultuře, za druhé k jejímu chápání, a na základě toho pak za třetí k tolerování jiné kultury.*“¹⁹

Interkulturální učení vychází z vlastní iniciativy jedince a ze schopnosti naučit se orientovat v odlišných situacích a vnímat tyto odlišnosti jako samozřejmost a ne jako něco podivného, co ve své kultuře nezná.

Interkulturální učení nám pomáhá zmírnit nedorozumění mezi jednotlivými národy tím, že nás na rozdílnosti upozorňuje.

¹⁹ Hunold, J., *Učení...*, s. 17.

Další metoda, která nám může pomoci minimalizovat nedorozumění, je metoda interkulturního tréninku, která je modernější a úspěšnější.

Interkulturní trénink může mít různou podobu. Na základě stanoveného cíle a didaktického přístupu rozlišujeme (Nový, Schroll-Machl, 2001, s. 35):

- trénink založený na zprostředkování informací
- kulturně orientovaný trénink
- trénink orientovaný na komunikaci a interakci
- trénink týmové práce
- kulturní asimilátor

V jazykovém vyučování by měl být naplněn cíl, připravit žáky pro potřeby praxe, ve které budou ve styku s interkulturními situacemi.

5 ABCD Thesen, DACHL - Konzept

ABCD teze formulují ve 22 bodech základní princip integrace reálií ve výuce cizím jazykům a zároveň dokumentují a nabízejí zásady pro výběr materiálu pro vyučování. Tyto ABCD teze byly přepracovány, upraveny a vydány pod názvem DACHL – Konzept (Fremdsprache Deutsch, Heft 18, Ernst Klett Verlag), který popisuje teoretické poznatky s řadou praktických příkladů při zprostředkování reálií ve výuce cizím jazykům.

5.1 Všeobecné principy

1. Výuka německého jazyka přispívá podle Charty Spojených národů k mírovému spolužití lidí. Reáliím se připisuje hlavní úloha

proto, že jejich předmětem je kulturní skutečnost a identita obyvatel země, ve které se mluví daným jazykem.

2. Reálie je třeba vidět dynamicky: Není důležitá celková úplnost informací o cílové zemi.

3. Skutečnost, že němčina je mateřským jazykem v různých regionech, představuje ve výuce možnost s důrazem na *interkulturní komunikaci*.

4. Primární úkol reálií není jen předání informací, ale rozvoj schopností a dovedností v kontaktu s cizími kulturami. Předsudky a klišé tak mohou být zřetelně odbourávány, stejně tak jako rozvíjena tolerance vůči cizímu, neznámému.

5. Ve výuce němčiny, a tím také v učebnicích a doplňkových materiálech musí být brán ohled na informace o celém území, na kterém se hovoří německy. Hlavním kritériem pro jejich výběr je rozmanitost zdrojů a jejich srozumitelnost.

6. Reálie těsně souvisejí s celkovým osvojením jazyka. Není možné ale brát příliš ohled na menší jazykové schopnosti na úkor obsahu informace.

7. Pravdivost informací je třeba ověřit spoluprací s experty z cílových zemí.

8. Reálie jsou nedílnou součástí výuky cizího jazyka a vyžadují, aby se vyučující s nimi seznamovali vlastní zkušeností, sběrem autentických materiálů.

5.2 Didakticko - metodické postupy

1. Zprostředkování reálií probíhá v rámci výuky německého jazyka aktivním kontaktem s cizími kulturami. Velmi důležité je tedy zapojení žáků do výběru materiálů, na tvorbě výuky, motivovat je k tvůrčí, kreativní práci.

2. Informace o německy mluvících zemích by měly být v co možná největší míře zpracovány z autentických materiálů. Při výběru je nutno brát ohled na různé společenské pohledy. U žáků by se měla vzbudit zvědavost a chuť objevovat nové, neznámé, možnost si utvářet vlastní názor, který by neměl být přetvářen učitelskými komentáři.

3. Schopnost přijmout texty k reáliím je závislá na charakteru informace: "sympatická", kritická, kontroverzní.

4. Pestrost regionálních rozdílů němčiny tvoří důležitý most mezi osvojením jazyka a reáliemi. Tuto pestrost není možné stírat snahou po jednotnosti jazykových norem (fonologické, lexikální, morfologicko-syntaktické), má být právě naopak zprostředkována vhodným textem.

5. Reálie jsou z velké části také dějinami současnosti. Z toho vyplývá také nutnost zabývat se ve výuce němčiny historickými tématy. Výběr textů podléhá kromě jiného také různým pohledům hodnocení.

6. Také práce s lit. texty velmi přispívá k získání informací o německé kultuře.

7. Při setkání s jinými kulturami si žák teprve uvědomí charakter domácí kultury.

8. Cizí kultura bývá žáky víceméně vstřebávána emocionálně a subjektivně. Výuka reálií by proto měla tyto poznatky systematizovat a vytvořit novým poznatkům prostor.

9. Reálie přesahují prostor daný jazykové výuce a spojují ji s jinými obory, které zpracovávají obdobné úkoly. Velký důraz klademe na pestrost výukových metod.

5.3 Možnosti spolupráce

1. Při tvorbě materiálů, které se mají používat při výuce reálií, je důležitá kooperace mezi odborníky z německy mluvících zemí. Zvlášť důležitou roli hraje výměna informací a jejich přesná reprodukce.

2. Osoby a instituce, které mají odborný zájem o německy mluvící země, by měly mít volný přístup k informačním materiálům. Předpokladem pro to je vybudovaná infrastruktura v těchto zemích.

3. Také pro vzdělávání učitelů jsou potřebné:

- témata z reálií orientující se na všechny regiony
- odpovídající metodika a didaktika reálií jako předmětu.

Také odborníci z německy mluvících zemí by se měli aktivně podílet na vzdělávání těch, kteří reálie potřebují pro výuku. Je žádoucí, aby tyto akce probíhaly společně.

4. Spolky učitelů němčiny by měly tuto mezinárodní spolupráci vidět i jako svůj nejdůležitější úkol.

5.4 Shrnutí

- Výuka reálií je spojena s celkovou snahou o osvojení jazyka. Je třeba brát při výběru informací zřetel na stupeň žakových znalostí. Práci s textem je nutné věnovat dostatek času. Především z toho důvodu, že text zprostředkovává kromě jiného specifickou informaci.
- Učitel musí od počátku výuky postupovat od snadnějšího k obtížnějšímu, od obecného k zvláštnímu. Vychází z toho, že žáci mají omezené znalosti o zemi, jejímuž jazyku se učí. Jde

tedy o přiměřenost obsahu i rozsahu. Je jasné, že se žák nemůže dozvědět o zemi úplně všechno, to není ani cílem výuky.

- Při výuce reálií je třeba vycházet ze známého, ze zkušenosti žáka. Tyto zkušenosti je třeba rozvinout, protože rozvíjení něčeho, co už žáci znají, je pro ně větším motivačním stimulem než něco, co slyší poprvé. Je třeba vyjít ze známého, z každodenního života kolem nás. Na základě srovnání této vlastní, známé reality s cizí skutečností žák pochopí toto nové snadněji.
- Reálie se snaží informovat o cizí zemi, podávají informace o skutečnosti. Jak se mění skutečnost, musí se měnit i texty a jiné materiály, protože rychle zastarávají. To samozřejmě předpokládá zájem učitele o výuku, protože by se měl snažit hledat stále nové a čerstvé informace. Žák by se měl dozvědět základní informace o všedním životě v cizí zemi, o způsobu bydlení, názorech a zájmech jejich obyvatel. K tomu výborně slouží dopisování, výměnné pobyty, noviny, časopisy, případně vlastní zkušenosti žáků, které mohou sdělit svým spolužákům.

6 Pracovní listy

Arbeitsblatt zum Thema EINKAUFEN

1. Du bist in Düsseldorf in dem Supermarket Kaufland und willst einkaufen gehen.

Wie nennt man die Lebensmittel auf Deutsch?

Schreibe auch den richtigen Namen und die Marke aus dem Katalog „Unser Angebot“.

z.B.:

der Honig – K Classic

a)

_____ - _____

b)

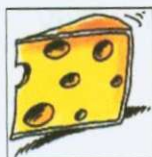
_____ - _____

c)

_____ - _____

d)

_____ - _____

e)

_____ - _____

2. Du bist in Norddeutschland und möchtest billig Lebensmittel einkaufen. Welche aktuellen Angebote bietet diese Woche EDEKA an? Wähle drei Produkte aus dem EDEKA Katalog aus.

z.B.: Fruchtojoghurt 200-g-Becher

-,30 €

a) _____ €

b) _____ €

c) _____ €

d) _____ €

e) _____ €

3. Heute Abend willst du gesund essen.

Wie viel kostet Vollkornbrot und wie viel Biojoghurt?

Wieviel bezahlst du für ein gewöhnliches Brot und wie viel für ein Fruchtojoghurt?

Informiere dich in dem Katalog „Unser Angebot“.

Vollkornbrot € Biojoghurt €

Zusammen €

Brot € Fruchtojoghurt €

Zusammen €

4. Heute bist du sehr müde und willst nicht einkaufen gehen. Warum nicht die Tiefkühlkost bestellen? Informiere dich in dem Katalog EDEKA, was Folgendes kostet:

eine Packung Fleisch (Ente) €

eine Packung Gemüse (Rosenkohl) €

eine Packung Pizza (Meeresfrüchte) €

eine Packung Fisch (Wildlachsfilet) €

Arbeitsblatt zum Thema ESSEN UND TRINKEN

1. Was isst du oft zum Frühstück ?

- a) Vollkornbrot
- b)
- c)
- d)
- e)

2. Was isst du oft zum Mittagessen?

- a) Reis
- b)
- c)
- d)
- e)

3. Was isst du zum Abendessen?

- a) Marmelade
- b)
- c)
- d)
- e)

4. Was isst du gern?:

Ich esse *Käse* gern.

Ich esse gern.

Ich gern.

..... gern.

5. Was isst du nicht gern?:

Ich esse *Schokolade* nicht gern.

Ich esse gern.

Ich gern.

..... gern.

6. Was trinkst du?

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)

7. Aus unserem Kochbuch:

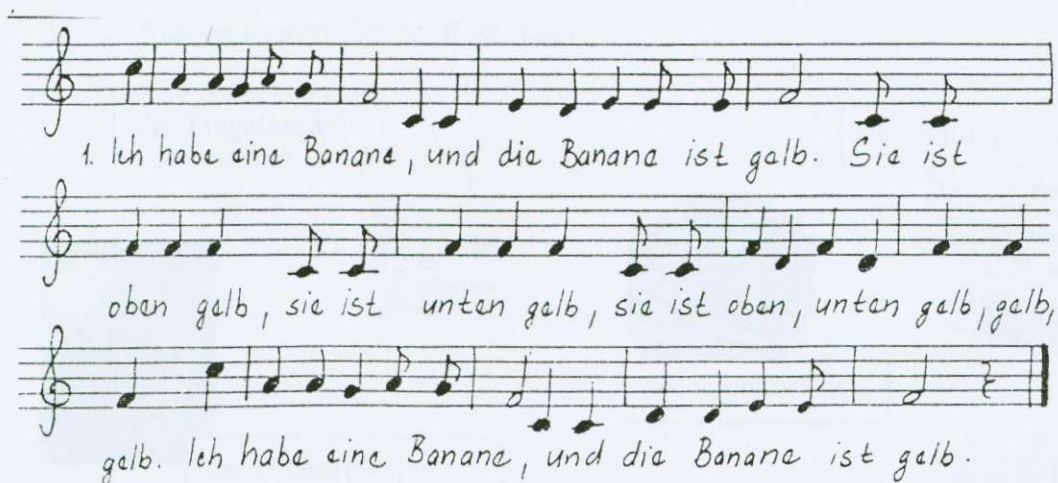
Clowngesicht

- 1 Scheibe Butterbrot (das Gesicht)
- 2 Radieschen (die Augen)
- 3 Scheiben Wurst (der Mund)
- 1 Scheibe Schinken (die Nase)
- 1 Tomate (die Lippen)
- Mayonnaise (Augenbrauen)
- Ketchup (die Wangen)

Versuche auch dein eigenes Clowngesicht!

7. Sing mit und male!

1. Ich habe eine Banane, und die Banane ist gelb. Sie ist
oben gelb, sie ist unten gelb, sie ist oben, unten gelb, gelb,
gelb. Ich habe eine Banane, und die Banane ist gelb.

2. Ich habe einen Apfel
der Apfel ist so grün/rot.
Er ist oben grün.....

3. Ich habe eine Tomate,
und die Tomate ist rot.
Sie ist oben rot.....

Arbeitsblatt zum Thema DER GRÜNE PUNKT

1. Aus welchem Rohstoff ist das?

die Tragetasche

die Zeitung

der Kronkorken

der Joghurtbecher

die Flasche

der Briefumschlag

die Dose

der Karton

METALL

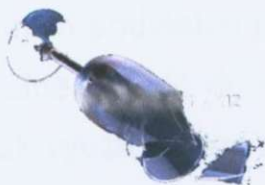
PAPIER

KUNSTSTOF

GLAS

- a) Die Flasche ist aus Glas
- b) Der Kronkorken ist aus
- c)
- d)
- e)
- f)
- g)
- h)

2. Was passiert mit den Sachen?

Das Glas ist kaputt.

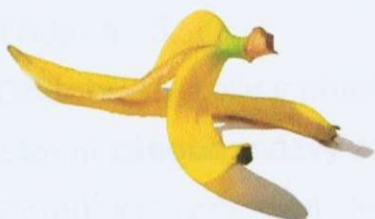
Ich brauche das Glas nicht mehr.

Ich werfe das Glas weg.

..... ist schmutzig.

Ich brauche nicht mehr.

Ich werfe weg.

..... ist gefährlich.

Ich esse nicht.

Ich werfe weg.

..... ist leer.

Ich brauche nicht mehr.

Ich werfe weg.

..... ist alt.

Ich brauche nicht mehr.

Ich werfe weg.

..... ist kaputt.

Ich brauche nicht mehr.

Ich werfe weg.

7 Metodické poznámky

Ke každému pracovnímu listu jsou vypracovány metodické pokyny. Jejich podstatou je návod pro práci s jednotlivými cvičeními, která lze volně zařadit do výuky německého jazyka. Zároveň uvádí možnosti, jak využít autentických materiálů, a tím přispět nejen k osvojení nové slovní zásoby, popř. gramatiky, ale především k získání nových poznatků v oblasti interkulturní.

Zároveň za metodickými poznámkami k pracovnímu listu uvádím v bodech i smysl jednotlivých cvičení formou klíčových kompetencí, ke kterým jednotlivé aktivity směřují.

Téma: EINKAUFEN

Třída: 4., 5.

Období: kdykoliv v průběhu roku

Slovní zásoba: názvy základních potravin

Pomůcky: pracovní list žáka, katalog „Unser Angebot“, katalog EDEKA.

Cvičení:

1. Každý z žáků dostane jeden pracovní list, do kterého podle vzoru vepisuje německý název potraviny na obrázku (der Honig) a jméno výrobce (K Classic). Informace hledají žáci v katalogu Unser Angebot. (optimální variantou je nakopírovat 1 katalog „UNSER ANGEBOT“ žákům do dvojice, z ekonomických důvodů je možné pouze katalog zvětšit na formát A3 popř. A2 a zavěsit na tabuli).
2. Z katalogu obchodního domu EDEKA žáci vybírají 3 produkty, zapisují název výrobku (Fruchtjoghurt), gramáž (200-g-Becher) a do kroužku cenu za jeden kus v eurech (0,30€).

3. Zde jde o srovnání cen bio-produktů a běžných výrobků. Dle katalogu žák vyhledá jednotlivé ceny výrobků a poté zapíše i součet a ceny porovná. Po tomto cvičení je vhodná diskuze (v češtině) na téma „Zdravý životní styl“ a zamyslet se nad tím, zda se „vyplatí“ vydat větší obnos peněz za zdravé jídlo či šetřit „na nesprávném místě“.
4. Opět nechat žáky vyhledávat v katalogu výrobky, tentokrát v sektoru mražených potravin a zapsat do kroužku cenu.

Téma: ESSEN UND TRINKEN

Třída: 4., 5.

Období: kdykoliv v průběhu roku

Slovní zásoba: názvy základních potravin

Pomůcky: pracovní list žáka, katalog „Unser Angebot“, katalog EDEKA.

Cvičení:

1. Před použitím těchto pracovních listů doporučuji seznámit žáky s rozdělením jídelníčku v Německu (snídaně – bohaté, vydatné; obědy – malé, rychlé, formou studeného občerstvení – sendvič apod.; večeře – teplé, vydatné, formou hlavního jídla). Dle katalogu „Unser Angebot“ zapíše žák podle vzoru na jednotlivé řádky příklady potravin, vhodné na snídani (analogicky i ve cvičení 2, 3, 6).
4. V tomto cvičení žáci zapisují dle vlastních nápadů odpovědi na otázky Was isst du gern?, Was isst du nicht gern? Poté žák položí stejné otázky svému spolužákovi, který odpoví a role si vymění.
6. Zhotovení obličejů klauna přímo ve škole nemusí být vždy proveditelné. Doporučuji, aby si učitel společně s dětmi ve škole objasnili, jaké pomůcky jsou potřeba k zhotovení a děti si mohou doma prověřit své kuchařské schopnosti a obličej

vlastního klauna poté zakreslit do pracovního listu, včetně přesného receptu.

7. Písničku *Ich habe eine Banane* se děti naučí velmi snadno. Velice praktické je, pokud si každý žák přinese na nácvik do školy svůj banán, aby bylo možno zpěv současně doprovázet imitací a pohybem. Jednotlivé sloky lze i obměňovat: Ich habe einen Apfel..., Ich habe eine Tomate.... Poté si jeden žák shromáždí před sebe všechny přinesené druhy ovoce, zeleniny a jednobarevné kartičky (gelb, grün, blau...). Zvedá střídavě 1 druh ovoce a 1 barvu a ostatní podle něj zpívají píseň.

Klíčové kompetence (Einkaufen + Essen und Trinken)

Kompetence k učení:

- osvojí si názvy základních potravin
- naučí se nakoupit potraviny v supermarketu
- seznámí se s aktuálními cenami za potraviny
- zjistí co mají ostatní rádi a co ne
- zjistí co jeho vrstevníci rádi jedí
- naučí se vyjádřit svůj názor – co mají rádi
- Kompetence k řešení problémů:
- dokáže vyřešit co udělá k jídlu
- dokáže nakoupit v supermarketu
- dokáže si spočítat, co ho bude stát nákup bio-potravin

Kompetence komunikativní:

- žák rozumí tématu potraviny, dokáže k němu zaujmout svůj postoj
- žák reaguje na názory spolužáků, uznává je a srovnává se svou volbou

- orientuje se v aktuálních cenách potravin v Německu a má přehled o nejčastějších výrobcích základních potravin
- žák navrhuje řešení ke změně zdravého životního stylu

Kompetence sociální a personální:

- umí respektovat názor druhých – co má někdo rád a co ne
- dokáže se aktivně oboustranně podílet na rozhovoru prodavač – kupující a vžít se do obou rolí
- aktivně spolupracuje při rozhovoru
- uvědomí si svojí hodnotu, možnost volby – bio-produkty versus běžné výrobky

Kompetence občanské:

- respektuje, že spolužákům nemusí chutnat to co jemu
- dokáže navázat kontakt s cizími lidmi (prodavač v supermarketu)

Kompetence pracovní:

- propojí si vědomosti němčiny a matematiky; sčítání cen
- dokáže se orientovat v cenách potravin v supermarketu

Téma: DER GRÜNE PUNKT

Třída: 4., 5.

Období: kdykoliv v průběhu roku

Pomůcky: pracovní list žáka

Přestože je v Německu otázka třídění odpadu velice aktuální, s tématem tohoto typu jsem se v učebnicích němčiny pro 1. stupeň nesetkala. Rozhodla jsem se proto téma popsat podrobněji, včetně zvyklostí Němců s tříděním odpadů spojených.

Před rozdáním pracovních listů je vhodné otevřít diskuzi otázkou, kde děti znak Der grüne Punkt již viděly a zda vědí, co znamená. Poté vysvětlit (česky), že znak na výrobcích nás informuje o možnosti recyklace, tzn. že tento odpad je po zpracování možno znovu použít.

Též vysvětlit, že bez řádného a svědomitého třídění odpadů by recyklace nebyla možná. V Německu je třídění odpadů (na rozdíl od České republiky) běžnou záležitostí. Každá domácnost má k dispozici žlutý pytel (der gelbe Sack), který se používá na shromažďování železa a umělé hmoty. Ve městech jsou pak k dispozici kontejnery na umělou hmotu, starý papír a staré sklo (hnědé, zelené, bílé) a nádoby (Biotonnen) na bio-odpad.

V cvičení č.1 má žák za úkol rozhodnout, z jakého materiálu je obal daného výrobku a napsat odpověď (*die Flasche ist aus Glas*). Obdobou je cvičení č. 2, kde si žák procvičí nejen 1. a 4. pád, ale především získá přehled, kam a jakým způsobem se třídí odpad. Cvičení číslo 2 doporučuji též dramatizovat. Žák drží v ruce slupku od banánu a říká: „*Die Bananenschale ist gefährlich. Ich esse sie nicht. Ich werfe sie in die Biotonne*“ a odhodí slupku do nádoby se štítkem Biotonne. Analogicky též nutno obstarat žlutý pytel (der gelbe Sack), kontejner na starý papír, sklo, a plasty (Kontainer für Altpapier, Glas und Kunststoff). Mým úmyslem bylo nejen seznámit děti s tříděním odpadů v Německu, ale zároveň si osvojit i základní znalosti o ochraně životního prostředí v naší zemi. Problémy vznikající s odpady existují samozřejmě i u nás, ale stále jsou brány na „lehkou váhu“ a nedostaly se do povědomí širší veřejnosti. Mimoto je možné působit tímto tématem na děti výchovně, pokud jim vysvětlíme, *kam a jak* musí třídít odpady a především *proč* je nutné produkovat méně odpadu.

Klíčové kompetence

Kompetence k učení:

- žák se naučí, jak by mohl chránit životní prostředí
- naučí se, jak třídit odpad - papír, sklo, plast
- uvědomí si, co je dobré a co špatné pro životní prostředí

Kompetence k řešení problémů:

- přemýšlí o příčinách znečištění životního prostředí
- může napláňovat způsob řešení problému
- uvědomí si, jakým způsobem je on sám zodpovědný k životnímu prostředí
- uvědomí si, jak přispívá a jak může přispět k obnově a záchraně životního prostředí

Kompetence komunikativní:

- je schopen diskutovat se žáky o materiálech týkajících se třídění odpadu

Kompetence sociální a personální:

- žák spolupracuje se spolužáky
- vede s nimi dialog
- uvědomuje si svůj vztah k životnímu prostředí

Kompetence občanské:

- respektuje a chápe systém třídění odpadu v Německu
- uvědomuje si závažnost znečištění životního prostředí a nutnost třídění odpadů

Kompetence pracovní:

- využívá znalosti a zkušenosti získané z různých zdrojů a na jejich základě se dále rozhoduje a pomáhá k rozuzlení problému

8 Závěr

Jak jsem se již zmínila v úvodu, v současné době probíhá velmi živá diskuse na téma reálie a výuka cizích jazyků. Reálie jsou bezesporu součástí vyučování cizích jazyků, jsou úzce spjaty i s kulturou, a proto nelze jedno od druhého oddělit a vyučovat izolovaně. Záměrem výuky reálií je nejen vštípit žákům věcné znalosti v oblasti geografie, ale především zprostředkovat jim i interkulturní aspekty. Proto by reálie měly přinášet řadu interkulturních poznatků, které se mohou stát přitažlivou náplní hodin cizího jazyka.

Bohužel musím konstatovat, že málokterý učitel reáliím věnuje takovou pozornost jakou by si zasloužily. Jeden z důvodů pro to je zřejmě ten, že vyučující sami na výuku reálií s použitím interkulturních podnětů nejsou připraveni a nemají dostatek materiálů k jejich zprostředkování.

Ve své práci jsem se proto pokusila shromáždit autentické materiály a vytvořit k nim odpovídající pracovní listy, které lze využít jako doplňkový materiál ve výuce.

Vytvořené pracovní listy jsou určeny k motivaci žáka, umožní samostatnou práci jednotlivých žáků či dvojic, diferencované vyučování s nadanými žáky, domácí samostatnou práci a vyučování ve skupinách. Samotné využití pracovních listů však záleží na časových možnostech přípravy na vyučování.

Ve této práci nebylo možné postihnout všechna slovíčka dané oblasti, proto pracovní listy tvoří otevřený systém a lze je doplnit dalšími slovíčky a otázkami odpovídajícími úrovni třídy.

Jako velmi důležité pro tvorbu pracovních listů vidím to, že všechny použité obrázky a texty jsou autentické, tzn. pocházejí z originálních německých materiálů.

9 Resümee

Wie ich bereits in der Einleitung erwähnt habe, wird zurzeit sehr lebhaft über das Thema Landeskunde und Fremdsprachenunterricht diskutiert. Die Landeskunde ist unumstritten ein Bestandteil des Fremdsprachenunterrichtes, sie ist eng mit der Kultur verbunden, man kann also nicht das eine von dem anderen trennen und isoliert lehren. In dem Landeskundeunterricht will man nicht nur Geographiekenntnisse, sondern vor allem auch interkulturelle Aspekte vermitteln. Die Landeskunde sollte eine Reihe von interkulturellen Erkenntnissen bringen, man kann somit die Unterrichtsstunde der Fremdsprache viel attraktiver machen.

Leider muss ich feststellen, dass nur wenige Lehrer der Landeskunde ihre Aufmerksamkeit widmen, die sie auch verdient. Eines der Gründe liegt wahrscheinlich darin, dass die Lehrer selbst für die Verwendung von interkulturellen Anregungen in dem Landeskundeunterricht nicht vorbereitet sind und nur über eine kleine Menge von diesbezüglichen Materialien verfügen.

In meiner Arbeit habe ich also versucht, authentische Materialien zu sammeln und dazu die entsprechenden Arbeitsblätter zu erstellen, die man als ergänzende Hilfsmittel im Unterricht einsetzen kann.

Die verfassten Arbeitsblätter dienen dazu, dass die Schüler motiviert sind, dass man sie selbständig oder paarweise arbeiten lassen kann, dass man sich mit den begabten Schülern differenziert befassen, selbständige Hausarbeiten vergeben und in Gruppen unterrichten kann. Für die selbständige Anwendung der Arbeitsblätter ist es jedoch von Bedeutung, wie viel Zeit man für die Vorbereitung auf den Unterricht zur Verfügung hat.

In dieser Arbeit konnte ich nicht alle Vokabeln des gegebenen Bereiches erfassen, die Arbeitsblätter stellen demzufolge ein offenes

System dar, man kann sie mit weiteren Vokabeln und Fragen füllen, wie es dem Niveau der Klasse entspricht.

Meiner Meinung nach ist es bezüglich der Schaffung der Arbeitsblätter von großer Bedeutung, dass alle verwendeten Bilder und Texte authentisch sind, d.h. dass sie alle aus den ursprünglich deutschen Originalmaterialien stammen.

10 Seznam použité literatury

- Banks, J. A.**, *Multiethnic education: theory and practise*, Needham Heights 1988.
- Bausch, K. R. a kol.**, *Handbuch Fremdsprachenunterricht*, Gunter Narr Verlag, Tübingen 1996.
- Bausch, K. R. a kol.**, *Interkulturelles Lernen im Fremdsprachenunterricht*, Gunter Narr Verlag, Tübingen 1994.
- Behal-Thomsen, H. a kol.**, *Typisch deutsch? Arbeitsbuch zu Aspekten deutscher Mentalität. Berlin und München*, Langenscheidt 1993.
- Bobáková, H.**, *K problematice interkulturní kompetence*, in: *Cizí jazyky – časopis pro učitele všech stupňů*, č. 9/10. Kvarta, Praha 1992/93.
- Giddens, A.**, *Sociologie*, Argo, Praha 1999.
- Hartl, P., Hartlová, H.**, *Psychologický slovník*, Portál, Praha 2000.
- Hendrich, J. a kol.**, *Didaktika cizích jazyků*, SPN, Praha 1988.
- Hunold, J.**, *Učení o mezikulturních vztazích*, in: *Cizí jazyky, časopis pro teorii a praxi*, roč. 43, č.1, 1999/2000.
- Kol. Aupelf**, *Interkulturelle Kommunikation*, The British Council + Goethe Institut 1986.
- Kolektiv**, *Velký sociologický slovník*, sv. 1, Sociologický ústav Akademie věd ČR. Univerzita Karlova, Karolinum 1996.
- Lehmannová, Z.**, *Mezikulturní komunikace a evropský proces*, in: *Interkulturní vzdělávání ve sjednocující se Evropě*, GEN, Liberec 1999.
- Murdock, G. P.**, *Fundamental Characteristic of Culture*, in: *Kultura a společnost*, Pittsburgh 1969.
- Murphy, R. F.**, *Úvod do kulturní a sociální psychologie*, Praha 1998.

Nakonečný, M., *Encyklopedie obecné psychologie*, Academia, Praha 1997.

Nový, I., Schroll-Machl, S., *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání*, Praha 2001.

Průcha, J., *Interkulturní psychologie*, Portál, Praha 2004.

Sarter, H., *Einführung in die Fremdsprachendidaktik*, Darmstadt WBG 2006.

Sarter, H., *Frankreich: Beiträge zu einem interkulturellen Verständnis*, Frankfurt am Main, Iko-Verlag 1996.

Sarter, H., *Fremdsprachenarbeit in der Grundschule. Neue Wege – neue Ziele*, Darmstadt WBG 1997.

Deutsch als Fremdsprache, Heft 3/1990, Leipzig.

Deutsch als Fremdsprache, Heft 5/1990, Leipzig.

Fremdsprache Deutsch, Heft 6, Ernst Klett Verlag 1992.

Fremdsprache Deutsch, Heft 18, Ernst Klett Verlag 1995

Primar, Zeitschrift für Deutsch als Fremdsprache im Primarschulbereich, Heft 1, Dürr + Kessler 1993.

Primar, Zeitschrift für Deutsch als Fremdsprache im Primarschulbereich, Heft 9, Dürr + Kessler 1995.

Primar, Zeitschrift für Deutsch als Fremdsprache im Primarschulbereich, Heft 18, Dürr + Kessler 1998.

Primar, Zeitschrift für Deutsch als Fremdsprache im Primarschulbereich, Heft 27, Dürr + Kessler 2001.

www.lehrerweb.at

www.wikipedia.org

www.learn-line.nrw.de

11 Přílohy

Edeka I

E center

EDEKA

2.22

Deutsche Tafeläpfel „Holsteiner Cox“ oder „Rieser“
Klassik 1 kg Steige
(1 kg = 0,70)

0.79

Schinken-
speck
geräuchert oder luftgetrocknet, 100 g

Ich freu' mich auf Weihnachten!

Wir lieben Lebensmittel.

12.98

Champagner
Heidsieck & Co.
Monopole
0,75 l Flasche
(1 l = 17,50)

2.79

Hackfleisch
Rind- und Schweinefleisch
gemischt - vielseitig
verwendbar
1 kg

3.99

Mon Cheri
30er-Packung
(1 kg = 12,67)

1.99

Landgut
Junge Pute
aus Frankreich
gefroren
H.L.A.
(z.B. 4200 g
= 8,50)
1 kg

1.11

McCain Chef
Kroketten-
Fest
vorgefroren
600 g Beutel
(1 kg = 1,85)

Duisburg-Hamborn · Kempen · Kleve im · Korschenbroich
Stolberg-Münsterbusch · Wachtberg-Berkum · Wuppertal-Elberfeld
Montags bis Samstags 8.00 bis 20.00 Uhr geöffnet!

E center

geti/wilba Hasenrücken
handgespickt, tiefgefroren, 600 g Stück
(1 kg = 14,90)

8.98

geti/wilba Hasenkeulen
handgespickt, tiefgefroren, 850 g Stück
(1 kg = 11,70)

9.98

Festlich
schlemmen!

Landgut Barbarie
Entenbrustfilet
tiefgefroren, H.L.A.
(z.B. 300 g = 2,35) 1 kg

7.77

Landgut Barbarie Entenschenkel
tiefgefroren, H.L.A.
(z.B. 600 g = 2,39) 1 kg

3.99

Valenzi Steinpilze
tiefgefroren, 300 g Beutel (1 kg = 9,97)

2.99

iglo Apfel-Rotkohl
tiefgefroren, 750 g
+ 10% gratis
Packung (1 kg = 1,95)

1.11

Landgut Ente
gefroren, H.L.A.
(z.B. 1000 g = 3,78) 1 kg

1.99

Costa Meeresfrüchte, Lachs, Spinat- oder Pizza Scampi
tiefgefroren, je 370-395 g Packung
(1 kg = ab 7,57)

2.99

Rosenkohl, Prinzessbohnen, Erbsen mit Möhren oder Broccoli Röschen
tiefgefroren, je 1000/750 g Beutel
(1 kg = ab 1,91)

1.11

Einfach zum
dahinschmelzen

Nasch Diät Eis
verschiedene Sorten,
je 750 ml Packung (1 l = 2,65)

1.99

Femeg Edelfisch-Steaks
mit Thunfisch-Steaks, Blue Marlin-Steaks und Pangasius-Filets
tiefgefroren, 750 g Packung
(1 kg = 7,50)

5.55

Pazifik Wildlachsfilet
tiefgefroren, 700 g Packung (1 kg = 7,15)

4.99

Costa Schollenfilets auch Sylter Art
tiefgefroren, je 275/250 g Packung
(1 kg = ab 10,87)

2.99

Mövenpick Eis
verschiedene Sorten,
je 900/800 ml Packung (1 l = ab 2,99)

2.69

Coppenrath & Wiese „Unsere Goldstücke“ Dinkel- oder Roggenbrötchen
tiefgefroren, je 6 Stück = 420 g Beutel
(1 kg = 4,28)

1.79

Coppenrath & Wiese Bunter Sahne Zauber- oder Festags-terten
verschiedene Sorten, tiefgefroren, je 800-1200 g Packung
(1 kg = ab 4,28)

5.99

Langnese Königsrolle
1000 ml Packung

1.-

Ein Fest für Feinschmecker

Landgut Barbarie Entenbrustfilet
 tiefgefroren,
 Handelsklasse A,
 200 g = € 2,13
 1 kg **7.77**

Landgut Barbarie Entenschmelze
 tiefgefroren,
 Handelsklasse A,
 200 g = € 2,13
 1 kg **3.99**

Geflügel Wilba Hasenkeulen
 tiefgefroren,
 200 g Stück
 1 kg = € 9,98
9.98

Geflügel Wilba Hasenrücken
 tiefgefroren,
 200 g Stück
 1 kg = € 8,98
8.98

Valenzi Steinpilze
 tiefgefroren,
 200 g Beutel
 1 kg = € 2,99
2.99

Gemüseküche Rosenkohl, Prinzess-Bohnen und Erbsen/Möhren
 tiefgefroren,
 1000 g Beutel
 auch Broccoli Röschen
 in Angebot
1.11

iglo Apfelrotkohl Minis
 tiefgefroren, Sondergröße,
 750 g + 10% gratis =
 825 g Packung
 1 kg = € 1,33
1.11

Landgut Junge Ente
 gefroren,
 Handelsklasse A,
 z.B. 1900 g = € 1,70
 1 kg **1.99**

Frische Hähnchenbrust
 mit Haut und Knochen,
 Handelsklasse A, 1 kg
3.99

Frische poln./ung. Gänsekeulen oder Gänsebrust
 Handelsklasse A,
 je 1 kg **11.99**

Frischer Putenfiletbraten
 extra mager,
 Handelsklasse A,
 1 kg **4.49**

Rinderschmorbraten
 vom saftigen Rinderbraten,
 deutsches Jungbratenfleisch, 1 kg
5.99

Schweinerücken
 mit einer Kochschinken-
 Bratgarantierung,
 kochenfertig
 vorbereitet, 1 kg **6.99**

Schweinerücken
 mit einer Metz-
 Champignon-
 füllung, kochenfertig
 vorbereitet, 1 kg **6.99**

Putenrollbraten
 mit Zwiebfüllung, vom
 zarten Putenbraten,
 kochenfertig vorbereitet,
 1 kg **6.99**

**Schweine-
rouladen
oder
Schinkensteaks**
 nur von der
 Oberschule
 geschitten, 1 kg **5.99**

Rinderzunge
 gepökelt,
Rinderzunge
 gefroren, gekühlt,
 zum abtäglichen
 Verzehr bestimmt,
 je 1 kg **6.99**

Feiner Kalbsbraten
 aus der Keule,
 1 kg **12.99**

**Zarte Kalbs-
Schnitzel**
 aus der Keule
 geschitten, 1 kg **15.99**

Aus unserer Bedienungstheke!

Landgut ERWANTER

Landgut JUNGE ENTE

STEINPILZE

Gemüseküche Rosenkohl

iglo Apfel-Rotkohl

+10% gratis

E center

0.77

Bonduelle
Erbsen
Extra Fein
auch mit Möhrchen
oder Grüne Bohnen
Sehr Fein
je 650 ml Dose 440-560 g
Abtropfgewicht 11 kg = 3b 1.38

**Jetzt mit dem
Weihnachtseinkauf
beginnen!**

Wir haben Lebensmittel.

Knorr Schlemmersauce
verschiedene Sorten, je 350 ml
Flasche
1000 ml = 0.25

0.66

Lacroix Fond
verschiedene Sorten
je 400 ml Glas
(1 l = 6.25)

2.49

**Schwartau Wild
Preiselbeeren**
400 g Dose
(1 kg = 4.52)

1.99

**Meica Wiener oder
Frankfurter
Würstchen**
je 10 Stück = 500 g Glas
(1 kg = 5.00)

2.99

**Rio Grande
Pfirsiche
halbe Frucht**
820 g Dose, 470 g
Abtropfgewicht
(1 kg = 2.19)

0.99

**und weitere Obst-
konserven im Angebot**

**Rio Grande
Schattens-
morellen**
680 g Glas,
370 g Abtropf-
gewicht
(1 kg = 2.68)

0.99

**Sonnen-
Besser-
mann
Apfelmus**
720 ml/
710 g Glas
(1 kg = 1.79)

0.99

**Waldkauz
Pfiffer-
linge**
212 ml/100 g Glas

1.79

**Kühne
Rotkohl
oder
Apfel-
Rotkohl**
je 720 ml/
650 g Glas
(1 kg = 1.45)

0.95

**Gemüse
Küche
Artischocken
Herzen**
190 g Dose, 140 g
Abtropfgewicht
(100 g = 1.00)

2.39

**Kühne
Cürkchen**
Feine, Süße
oder Schärfe,
je 500 ml/
500 g Glas
(1 kg = 6.03)

1.99

**Sauquiquet
Thunfisch-
Filets**
natur oder mit Sonnenblumenöl
je 2 x 80 g Dose (100 g = 2.88)

1.29

**GemüseKüche
Gemüsemais**
320 g Dose, 285 g Abtropfgewicht
(1 kg = 2.07) und
weitere
Sorten
im Angebot

=59

**Rio Grande
Erdbeeren**
680 g Glas,
245 g Abtropf-
gewicht
(100 g = 0.57)

1.39

**Tropischer
Frucht-
cocktail**
432 g Dose, 364 g
Abtropfgewicht
(1 kg = 4.89)
auch Mango-
Schmelz, Kiwi,
Lychees oder
Grüne Feigen im Angebot

1.29

Himbeeren
330 g Glas, 130 g
Abtropfgewicht
(100 g = 0.53) oder
Ananas in
Stücke
322 g Dose, 277 g
Abtropfgewicht
(1 kg = 3.64)

0.99

und weitere Obstkonserven im Angebot

**Meica
Ragout Fin**
400 g Dose
(1 kg = 4.48)

1.79

hig Königin-Pasteten
6er-150 g Packung
(100 g = 0.66)

=99

E center

Frankreich Chateau Cantemerle
0,75 l Flasche (1 l = 25,97)
17.98

Frankreich Adige Moscato Rosa
0,375 l Flasche (1 l = 45,28)
16.98

Mosel Urziger Würzgarten
Riesling Auslese
0,75 l Flasche (1 l = 5,32)
3.99

Weinbrand Mariacron
50% Vol.
0,7 l Flasche (1 l = 8,56)
5.99

Maschio Grappa Pinot oder Cabernet
40 % Vol.
je 0,35 l Flasche (1 l = 37,09)
12.98

Holly Prät Vermouth
0,75 l Flasche (1 l = 10,65)
7.99

Jim Beam Bourbon Whiskey
40% Vol.
0,7 l Flasche (1 l = 14,26)
9.98

Taylor's Fine Tawny Port
0,75 l Flasche (1 l = 11,95)
8.95

Hennessy Fine de Cognac
40% Vol.
0,7 l Flasche (1 l = 37,11)
25.98

Baileys Original Irish Cream, Mint Choco oder Caramel
17% Vol.
je 0,7 l Flasche (1 l = 17,11)
11.98

Underberg
44% Vol., 12 x 0,02 l Packung (100 ml = 2,91)
6.99

Aus unserem Getränkemarkt

Velins Steini auch Radler
20 x 0,33 l (1 l = 1,21)
Preis ohne 3,10 Pfand
7.99

König Pilsener, Lemon oder alkoholfrei
20 x 0,5 l (1 l = 1,50)
Preis ohne 3,10 Pfand
10.99

Sester Kölsch
20 x 0,5 l (1 l = 0,70)
Preis ohne 3,10 Pfand
6.99

Volvic
6 x 1,5 l PET (1 l = 0,50)
Preis ohne 3,00 Pfand
4.49

Coca Cola*, Fanta, Sprite
alle weiteren Sorten, 12 x 1 l PET
1 l = 8,62 (*koffeinhaltig)
Preis ohne 3,30 Pfand
7.99

Rheinfeis
Klassik, Medium oder Lemon
12 x 0,75 l PET (1 l = 0,57)
Preis ohne 3,30 Pfand
3.33

Regelmäßig Getränkeangebot nicht in jedem Markt erhältlich

Wir haben Lebensmittel

E EDEKA

Unser Angebot

Pralinen in
Bohnenform gefüllt
mit Weinbrand

je 500-g-
Packung

1,79 €

Früchte-Tee
für Kinder

150-g-
Packung

1,89 €

mit
Kakaocremefüllung

500-g-Rolle

-,69 €

mild und sahnig

200-g-
Stück

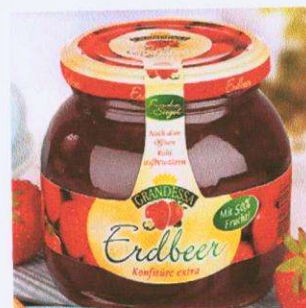
-,89 €

flüssig, goldklar

500-g-Glas

1,09 €

mit Erdbeerenstücke

250-g-
Glas

-,89 €

Hartkäse, 45 % Fett

400-g-Stück

1,84 €

halb & halb, herrlich
kartoffelig

12-St.-
Packg.

-,59 €

Kräuter Fit-Quark
10 % Fett

Käuter Sahn-
Quark 40 % Fett

je 200-g-
Becher

-,35 €

Nudelfertiggericht
mit
Tomatensauce und
geriebenem
Hartkäse

2 - 3-Port.-
Packg.

-,59 €

im Kochbeutel,
locker und körnig,
4 Kochbeutel á
125g

500-g-
Packg.

-,35 €

mit 27% Früchten,
knusprig
gebacken, auch als
Knabber-Snack
für zwischendurch
geeignet

750-g-
Packg.

1,99 €

Backofenfrisch! Ja!
Nat. Bergsteigerbrot
halbiert

425g Stk.
1,50 statt
1,75

1,79 €

Vollmilch-Nuss
Schokolade, herrlich
nussig

100-g-
Tafel

1,79 €

Sahne Joghurt,
verschiedene
Sorten

150-g-
Becher

1,79 €

Mövenpick Eis,
verschiedene Sorten

900 ml
Packung

1,79 €

Roggen
Vollkornbrot,
gesund und frisch

400-g-
Packung

1,79 €

150-g-

Becher

1,79 €

aus Vollmilch, 3,5 %
Fett im Milchanteil

0,5-l-Packg.

-,35 €

lecker, naturmild

500-g-
Packung
Bohnen

1,79 €

3,5 % Fett

1-l-Packg.

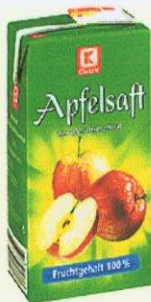
-,55 €

Grüner Tee mit
Lemon

20-Beutel-
Packung

1,79 €

aus
Apfelsaftkonzentrat
Fruchtgehalt 100 %

1-l-Packg.

-,55 €

koffeinhaltig

0,33-l-

1,79 €

Packung